

*Н. Ю. Сабіна,
викладач, Донецький державний університет управління*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ ЕКОНОМІЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

У статті висвітлена роль малого підприємництва в економічній соціалізації України. Наведена структура здійснення державної підтримки малого підприємництва в Україні. Визначені та проаналізовані напрями в трьох рівнях, які повинні бути розкриті в соціальній політиці держави із приводу соціалізації малого підприємництва.

The present article describes the role of small enterprise in economic socialization of Ukraine. The article also presents the structure of implementation of state support of small enterprise in Ukraine. Three main directions which should be used in state social politics as regards small enterprise socialization are defined and analyzed in present article.

Ключові слова: мале підприємництво, економічна соціалізація, державне регулювання, соціалізація, соціальна політика.

ВСТУП

В умовах ринкової економіки мале підприємництво виконує важливу виробничо-економічну та соціальну функції. Без нього не можуть не тільки розвиватися економіка та суспільство, а й існувати. Однак поряд з багатьма перевагами, мале підприємництво є слабким та уразливим сектором економіки поряд з великим бізнесом. Саме тому мале підприємництво потребує сприятливого середовища для його успішного розвитку, яке неможливо сформувати без регулюючого впливу держави.

У вітчизняній науковій літературі існує багато напрацювань українських вчених щодо напрямів регулювання малого підприємництва та соціальної політики держави. Цими проблемами займаються: З. Варналій, В. Бодров, М. Долішній, А. Воротіна, Т. Кондратюк, Н. Бар'я, С. Бульбенюка, Н. Волгіна, Т. Ганслі, Н. Гілберта, В. Гриньової, С. Гончарової, Н. Горелова, І. Григор'євої, М. Дороніної, О. Іванової, М. Кизима, Н. Лисиці, О. Новикової, В. Пономаренка, Ш. Рамона, В. Скуратівського, С. Смирнова, П. Спікера, С. Тетерського, Е. Холостової, А. Ягідки й ін.

Зростання економіки залежить від ефективного функціонування

суб'єктів малого підприємництва та їх взаємовідносин з державою. Мале підприємництво, на даний момент, стало важливою складовою суспільства і знайшло свій прояв у соціалізації підприємництва. Підприємництво як одна з конкретних форм прояву соціально-економічних відносин сприяє формуванню середнього класу в Україні, підвищенню достатку у суспільстві, а також веде до підвищення економіки держави.

Створення умов для розвитку підприємництва є однією з найважливіших складових економічної та соціальної політики держави в будь-якій ринковій економіці. В Україні потенціал малого підприємництва реалізується дуже повільно, що проявляється у його незначній питомій вазі у валовому внутрішньому продукті, експорті, зайнятості та неспроможності повною мірою замінити потужності великих корпорацій і державних підприємств.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Для того, щоб розробити ефективну підтримку малого підприємництва з боку держави, для розвитку економічної соціалізації необхідно вирішити наступні основні задачі:

— розкрити особливості підтримки та регулювання підприємницької діяльності держави;

— розглянути теоретичні аспекти проблеми вдосконалення соціального розвитку підприємництва в системі державного управління;

— уточнити суть "економічної соціалізації" та розкрити її взаємозв'язок з малим підприємництвом;

— розглянути напрями, які повинні бути розкриті в соціальній політиці держави із приводу соціалізації малого підприємництва.

РЕЗУЛЬТАТИ

Відносини між державою та сектором малого підприємництва з приводу регулювання процесів його розвитку складаються із заходів державної підтримки малого підприємництва, безпосередньо спрямованих на активізацію його зростання, і заходів державного економічного та організаційно-правового регулювання малого підприємництва, спрямованих на регламентацію діяльності його суб'єктів в інтересах суспільства. Державна підтримка, економічне та організаційно-правове регулювання є вирішальними у становленні та розвитку малого підприємництва.

З одного боку, мале підприємництво — найбільш нестійкий сектор економіки, що володіє високим ступенем залежності від зовнішніх умов та умов ведення бізнесу. Йому властива нестача капіталу й технічних ресурсів, орієнтація на швидкий прибуток й обмеженість зв'язків із зовнішнім миром.

Малі підприємства змушені вести постійну конкурентну боротьбу за свої ринки з великим вітчизняним й іноземним капіталом. З іншого боку, саме малі підприємства створюють конкурентне середовище, без якого не може бути ефективною ринкової економіки. Завдяки своїй чисельності, гнучкості, ефективності мале підприємництво забезпечує стійкість розвитку економіки, формує ринок монополістичної конкуренції, характерний для багатьох розвинених країн. Отже, функціонування ефективною ринкової економіки неможливо без малого підприємництва. Разом з тим, внаслідок своєї нестійкості й уразливості, саме воно має потребу в механізмі підтримки й стимулювання, особливо на етапі свого становлення й у кризові періоди розвитку економіки. Тому підтримка держави є незамінним фактором у розвитку малого підприємництва.

Згідно з Законом України "Про державну підтримку малого підприємництва" підтримку та регулювання підприємницької діяльності здійснюють такі органи влади рис. 1.

У статті 5 Закона України "Про державну підтримку малого підприєм-

Рис. 1. Структура здійснення державної підтримки малого підприємництва в Україні [2]

ництва" [2] відображені напрями щодо підтримки малого підприємництва, такі як:

- 1) формування інфраструктури підтримки і розвитку малого підприємництва, організація державної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для суб'єктів малого підприємництва;
- 2) встановлення системи пільг для суб'єктів малого підприємництва;
- 3) запровадження спрощеної системи оподаткування, бухгалтерського обліку та звітності;
- 4) фінансово-кредитна підтримка малого підприємництва;
- 5) залучення суб'єктів малого підприємництва до виконання науково-технічних і соціально-економічних програм, здійснення поставки продукції (робіт, послуг) для державних та регіональних потреб [2].

На наш погляд, доцільно було б виділити такий напрям підтримки, як соціалізація малого підприємництва на державному та регіональному рівнях.

Розкриємо суть соціалізації та її взаємозв'язок з малим підприємництвом в Україні.

Соціалізація являє собою процес становлення особистості, поступове засвоєння нею вимог суспільства, придбання соціально значимих характеристик свідомості й поведінки, які регулюють її взаємини із суспіль-

ством.

Економічна соціалізація — процес взаємодії, взаємозв'язку, взаємозалежності особистостей, відносини між ними з приводу власності, обміну діяльністю (поділ праці), з приводу розміру й способів розподілу й перерозподілу зроблених матеріальних і духовних благ.

На наш погляд, процес розвитку малого підприємництва можна розглядати як один з напрямів розвитку економічної соціалізації. У цьому випадку будемо розглядати присвоєння соціально виробленого досвіду, норм, умінь, стереотипів для розвитку малого підприємництва на території України.

Підприємці здатні внести істотні зміни в економічну, політичну, соціальну й духовну сфери громадського життя й стати активними учасниками будівництва цивільного суспільства.

Виходячи з такого розуміння людини, ми розглядаємо економічну соціалізацію як динамічний процес, у розвитку якого безпосередньо бере участь такий соціальний інститут, як мале підприємництво.

Виходячи з того, що ми розглядаємо мале підприємництво, як економічний процес забезпечення соціалізації, можливо відзначити що — у процесі соціалізації мале підприємництво бере участь у формуванні нових соціальних відносин і впливає

на зміну суспільної думки й поведінки різних соціальних прошарків.

На наш погляд, одним із шляхів розвитку економічної соціалізації є державне регулювання підприємницької діяльності, а саме — розвиток соціальної політики держави.

Соціальна політика є складовою частиною загальної стратегії держави, що відноситься до соціальної сфери: цілеспрямована діяльність з вироблення і реалізації рішень, що безпосередньо стосуються людини, її положення в суспільстві; щодо надання їй соціальних гарантій з врахуванням особливостей різних груп населення країни, що проводиться урядом, всіма гілками і органами влади.

Метою соціальної політики держави є забезпечення стабільної, без заворушень і потрясінь, життєдіяльності суспільства, досягнення соціальної злагоди та соціальної цілісності, належного рівня добробуту людей. Активна соціальна політика позитивно впливатиме на прискорення економічного розвитку, надання цьому процесу необоротного характеру.

Основними об'єктами соціальної політики є:

- ринок праці та зайнятість населення;
- трудові відносини;
- оплата праці та доходи населення;
- система соціального забезпечення населення;
- елементи соціальної інфраструктури;
- громадяни як споживачі.

Завдання соціальної політики охоплюють стимулювання економічного росту і підпорядкування виробництва інтересам житку, посилення трудової мотивації і ділової заповзятливості, забезпечення належного рівня життя і соціального захисту населення, збереження культурної і природної спадщини, національної своєрідності і самобутності. Для ефективного здійснення своїх регулюючих функцій держава має в своєму розпорядженні такі потужні важелі дії, як законодавство країни, національний бюджет

Засобами державної соціальної політики є: нормативно-правове регулювання, спрямоване на забезпечення соціальних гарантій та соціального захисту населення; розроблення демографічних і соціальних прогнозів; державне регулювання цін на товари і послуги тощо.

На державному рівні функції регулювання рівня життя і соціального захисту населення виконують: Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції, Міністерство праці і соціальної політики, Міністерство фінансів, Міністерство з питань надзвичайних ситуацій та у

справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи. Міністерство освіти і науки, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство культури і мистецтва, Державний комітет будівництва, архітектури та житлової політики, Державний комітет молодіжної політики, спорту і туризму, Державний комітет у справах ветеранів, Пенсійний фонд України та ін. Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод громадян здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. В складі Верховної Ради України діє комітет з питань соціальної політики та праці.

Якщо враховувати той стан, в якому зараз перебуває українська економіка, коли фінансові ресурси взагалі обмежені, то соціалізація малого підприємництва за допомогою держави вимагає чіткого поетапного розмежування задач та уточнення пріоритетів з метою ранжування засобів соціального захисту підприємців, відокремлення довгострокових, середньострокових та екстрених заходів.

Ми пропонуємо розглянути напрями, які повинні бути розкриті в соціальній політиці держави із приводу соціалізації малого підприємництва в трьох рівнях (рис. 2).

Перший рівень, на наш погляд, найбільш значущий і він представлений першочерговими питаннями, які повинні розглядатися в соціальній політиці: формування середнього класу; забезпечення зайнятості; боротьба з бідністю; регулювання соціальних проблем у суспільстві та інше. Причому всі ці питання повинні бути реалізовані державою за допомогою соціальної політики.

У другому та третьому рівнях розглядаються також важливі питання, але всі питання вистроєні за рівнем своєї значимості для соціалізації малого бізнесу.

Відтворення ефективної моделі соціалізації малого підприємництва в сучасних умовах глобальних трансформацій, забезпечення на цій основі якісного зростання середнього класу в країні і в цілому сталого розвитку економічної соціалізації потребують постійного вдосконалення і трансформації соціальної політики держави.

Важливу роль також відіграє контроль держави за соціальною складовою бюджету. Практика прийняття нормативних актів соціальної спрямованості в Україні значною мірою ще й нині не завжди враховує фінансово-економічні можливості держави. В результаті взяті зобов'язання держави у соціальній сфері часто значно перевищують реальні фінансові можливості загальнодержавного і місцевих бюджетів. Перш за все, урядовим організаціям потрібно зробити соціальні стандар-

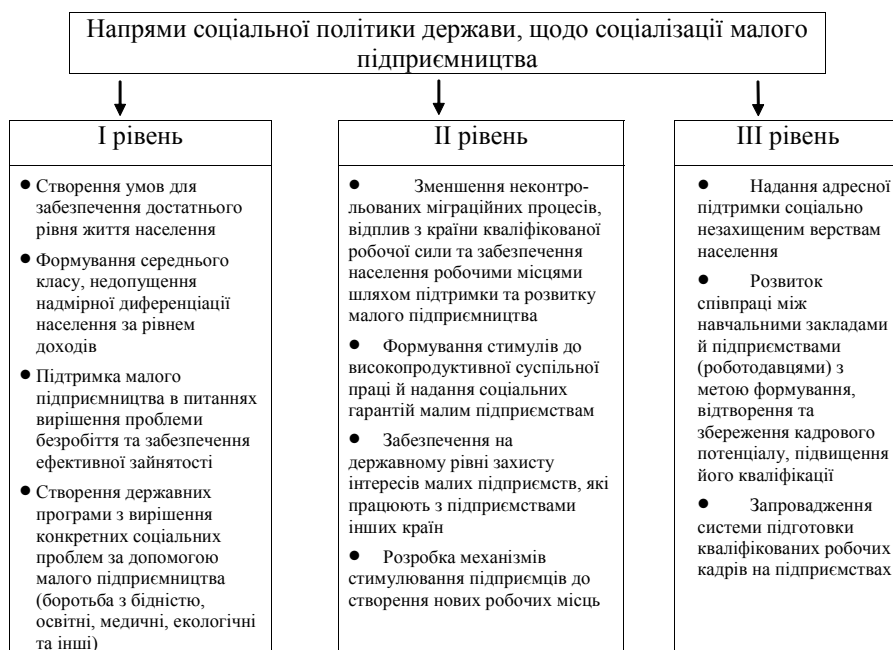

Рис. 2. Напрями соціальної політики держави, щодо соціалізації малого підприємництва

ти нашого розвитку сумісними з економічними можливостями. Також і законодавча, і виконавча влада мають також науково і реально оцінювати причини системного спаду темпів соціально-економічного розвитку сьогодні.

Функціонуючі системи соціального забезпечення практично вичерпали можливості свого подальшого розвитку і в умовах розширення ринкових відносин все більше стають резервуаром неефективного акумулювання та використання коштів, призначених на соціальні потреби.

На даний момент фінанси України перебувають у важкому стані, відображаючи економічний та соціальний стан суспільства. На думку багатьох економістів, якщо навіть спрямувати всі кошти бюджету на соціальні цілі, не можна буде забезпечити достатній рівень фінансування соціального захисту та соціальної сфери.

ВИСНОВКИ

Політику у сфері малого бізнесу, виробництва товарів та послуг не можна відривати від соціальної політики. Їх слід розглядати лише в єдності, як нерозривні частини єдиного цілого — економіки.

Україні на сучасному етапі розвитку необхідна опора на малий бізнес як на найбільш активну виробничу частину суспільства. Заохочення підприємницької ініціативи та усвідомлення бізнесом своєї соціальної відповідальності — найважливіший інструмент у досягненні високої якості життя в державі.

Основна мета малого підприємництва, окрім отримання прибутку, — виробництво конкурентоспроможного високоякісного продукту,

морального, нового і творчого. А це можливо реалізувати тільки в умовах державної підтримки та ефективної соціальної політики держави.

На даний момент в Україні панує криза не тільки економічна, а й соціальна. Отже, для її подолання, треба внести зміни до соціальної політики та розробити соціальну стратегію, щоб вона була чіткою, зрозумілою, розрахованою на підтримку населення та здатною відновити довіру до державної влади та спрямовану на підтримку малого підприємництва та його соціалізації.

Таким чином, посилення соціалізації малого підприємництва та підвищення ефективності соціального регулювання в умовах перехідної економіки України вимагає комплексного підходу до визначення цілей соціальної політики держави, встановлення чітких напрямів соціальної політики, враховуючи галузеву та територіальну диференціацію суспільства.

Література:

1. Закон України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України" від 23 березня 2000 року // Відомості Верховної Ради. — 2000. — № 25. — С. 195.
2. Закон України "Про державну підтримку малого підприємництва" від 19.10.2000 р. № 2063 // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 51—52.
3. Держ. Комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні. Національна доповідь // Економіст. — 2009. — № 5. — С. 18—63. *Стаття надійшла до редакції 24.10.2010 р.*